

References:

1. Bondaruk I. P. (2012) Formuvannya krytychnoho myslennia deviatyklasnykiv u protsesi navchannia istorii [Formation of critical thinking of ninth graders in the process of learning history]: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / In-t pedahohiky NAPN Ukrainy (Kyiv, 2012), 276 s. [in Ukrainian]
2. Vyhotskyi L. S. (1991) Pedahohycheskaia psykholohyia [Pedagogical psychology]: ucheb. posob./ pod. red. V. V. Davydova. 479 s. [in Ukrainian]
3. Davydov V. V. (1986) Problemy razvyvaiushcheho obuchenya: opyt teoretycheskoho i eksperymentalnoho psykholohycheskoho yssledovanyia [Problems of developmental education: the experience of theoretical and experimental psychological research]: ucheb. posob./ pod. red. V. V. Davydova. 240 s. [in Ukrainian]
4. Dychkivska I.M. (2018) Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh zakladiv do innovatsiinoi pedahohichnoi diialnostib [Theoretical and methodological principles of training future teachers of preschool institutions for innovative pedagogical activities]: dys. ... d-ra. ped.nauk: 13.00.04 / Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H.S. Skovorody (Kharkiv, 2018), 458 s. [in Ukrainian]
5. Dotsenko S. (2016) Tekhnolohiia rozvytku krytychnoho myslennia yak zasib formuvannia tvorchykh zdbnostoni uchniv pochatkovykh klasiv [Technology for the development of critical thinking as a means of forming the creative abilities of primary school students]. *Zbirnyk naukovykh pratsi «Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh»*. № 48. S. 277-287. [in Ukrainian]
6. Elkonin D.B. (1989) Izbrannye psykholohycheskye trudy [Selected psychological writings] / pod. red. D.B. Elkonyn. S. 389. [in Ukrainian]
7. Lipman M. (1988) Critical Thinking: What Can it Be? *Educational Leadership*. № 1 (46). P. 38–43.
8. Lipman M. (2006) Chym mozhe buty krytychne myslennia [What can be critical thinking]. *Visnyk prohram shkilnykh obminiv*. № 27. S. 17-23. [in Ukrainian]
9. Lavrynenko S. (2017) Do pytannia pro vprovadzhenntia tekhnolohii krytychnoho myslennia v suchasni pochatkovii shkoli [To the issue of the introduction of critical thinking technology in modern primary school]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky»*. № 75. S. 182-185. [in Ukrainian]
10. Pometun O.I. (2020) Nova ukrainska shkola: rozvytok krytychnoho myslennia uchniv pochatkovoii shkoly [New Ukrainian school: development of critical thinking of primary school students]: navch.-metod. posib. / Kyiv : Vydavnychiy dim «Osvita», 2020. 192 s. [in Ukrainian]
11. Sukhomlynskyi V.O. (1976) Problema vykhovannia vsebichno rozvynenoii osobystosti [The problem of raising a comprehensively developed personality]: vybr. tvory. Kyiv : Rad. shk., T. 1. S. 55-206. [in Ukrainian]
12. Kharchenko N. Krytychne myslennia yak kharakterystyka suchasnoi osobystosti pidlitka [Critical thinking as a characteristic of the modern personality of a teenager] : veb-sait. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/707706/1/25.pdf> (data zvernennia: 12.07.2022). [in Ukrainian]

DOI <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-5>

ДО ПОНЯТТЯ МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Дарія Вітюк,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теоретико-правових дисциплін

Державного податкового університету (Ірпінь, Київська область, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-3457-9984

dashastarosta@ukr.net

Анотація. У науковій статті проаналізовано поняття та структурні елементи механізму запобігання злочинності. Зазначено, що у сучасних умовах розвитку української державності та агресивного військового вторгнення росії на територію України важливе значення має захист національної безпеки. Основним фактором при цьому є розробка нових та вдосконалення існуючих методів та заходів запобігання злочинності, розробка та прийняття комплексного плану запобігання злочинності. У зв'язку з цим, виникає питання щодо визначення складових елементів механізму запобігання злочинності, який повинен бути спрямований на досягнення соціально прийняттого рівня злочинності, мінімізацію наслідків вчинення кримінальних правопорушень.

Під механізмом запобігання злочинності запропоновано розуміти процес реалізації комплексу взаємопов'язаних і взаємоузгоджених заходів економічного, правового, політичного, організаційно-управлінського характеру, які спрямовані на попередження, профілактику та припинення кримінальних правопорушень і здійснюються спеціально уповноваженими державними органами в рамках комплексного плану запобігання злочинності.

Доведено, що механізм запобігання злочинності доцільно нормативно визначити у законі України «Про основні засади запобігання злочинності в Україні», і передбачити основні напрями запобіжної діяльності.

Ключові слова: запобігання злочинності, механізм запобігання злочинності, кримінальні правопорушення, профілактика, попередження, злочинність.

TO THE UNDERSTANDING OF THE MECHANISM OF CRIME PREVENTION

Dariya Vitiuk,

Candidate of Law, Associate Professor,

*Associate Professor at the Department of Theoretical and Legal Disciplines
of the State Tax University (Irpin, Kyiv region, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-3457-9984

dashastarosta@ukr.net

Abstract. The concept and structural elements of the crime prevention mechanism are analyzed in the scientific article. It was noted that in the current conditions of the development of Ukrainian statehood and Russia's aggressive military invasion of the territory of Ukraine, the protection of national security is of great importance. The main factor in this is the development of new and improvement of existing methods and measures of crime prevention, development and adoption of a comprehensive crime prevention plan. In this regard, the question arises as to the definition of the constituent elements of the crime prevention mechanism, which should be aimed at achieving a socially acceptable level of crime, minimizing the consequences of committing criminal offenses.

The crime prevention mechanism is proposed to be understood as the process of implementing a complex of interrelated and mutually coordinated measures of an economic, legal, political, organizational and managerial nature, which are aimed at the prevention, prevention and termination of criminal offenses and are carried out by specially authorized state bodies within the framework of a comprehensive crime prevention plan.

It has been proven that it is expedient to normatively define the mechanism of crime prevention in the law of Ukraine «On the basic principles of crime prevention in Ukraine» and to provide for the main directions of preventive activities.

Key words: crime prevention, crime prevention mechanism, criminal offenses, prevention, prevention, crime.

Вступ. В сучасних умовах розвитку української державності та агресивного військового вторгнення росії на територію України важливе значення має захист національної безпеки. Основним фактором при цьому є розробка нових та вдосконалення існуючих методів та заходів запобігання злочинності, розробка та прийняття комплексного плану запобігання злочинності. У зв'язку з цим, виникає питання щодо визначення складових елементів механізму запобігання злочинності, який повинен бути спрямований на досягнення соціально прийняттого рівня злочинності, мінімізацію наслідків вчинення кримінальних правопорушень.

Запобігання злочинності на сьогодні є одним із найбільш пріоритетніших напрямів діяльності кожної держави. Проте на сьогодні залишається недостатньо дослідженим питання щодо визначення злочинності, а відтак важко встановити поняття та сутність механізму запобігання злочинності з метою його удосконалення у практичній площині.

У зв'язку з цим актуальним є дослідження проблем функціонування механізму запобігання злочинності на сучасному етапі розвитку України.

Основна частина. Метою наукової статті є аналіз доктринальних джерел щодо поняття та сутності механізму запобігання злочинності та формування на основі цього авторської дефініції.

Відповідно до мети перед нами поставлені такі завдання:

- 1) проаналізувати наукову літературу щодо поняття «механізм запобігання злочинності»;
- 2) встановити недоліки та переваги існуючого визначення даного поняття;
- 3) на основі проаналізованого сформулювати власне визначення механізму запобігання злочинності в Україні та визначити його основні складові елементи.

Матеріал і методи досліджень. Методологічною основою дослідження виступали загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Діалектичний метод надав можливість розглянути всі проблеми дослідження в динаміці, встановити їх взаємний зв'язок і обумовленість. Статистичний метод сприяв опрацюванню емпіричної бази як джерела надходження інформації щодо предмета дослідження. Формально-юридичний метод дозволив розкрити питання щодо визначення поняття «механізм запобігання злочинності», обґрунтувати висновки та пропозиції щодо його удосконалення. При підведенні висновків застосовувалися методи синтезу і узагальнення.

Результати та їх обговорення. У науковій літературі питання щодо визначення механізму запобігання злочинності є неоднозначним, адже багато років це питання у кримінології є одним з ключових. Термін «механізм» має грецьке походження. Стосовно розглянутої проблеми важливим є його трактування як внутрішнього устрою системи (Kovalova, 2005: 340). У цьому випадку можна вести мову про єдність закономірно розташованих і взаємозв'язаних елементів, що визначають порядок діяльності держави і недержавних структур щодо запобігання кримінальним правопорушенням. Така постановка питання вимагає аналізу даної проблеми для того, щоб визначити та аргументувати теоретичну модель зазначеного механізму.

Загалом у загальному сенсі «механізм – це внутрішній устрій, сукупність процесів, з яких складається явище» (Busel, 2005: 665), а з позицій системного підходу – «внутрішній устрій системи» (Kovalova, 2005: 340), механізм запобігання злочинності можна розглянути як сукупність послідовно здійснюваних процесів, спрямованих на недопущення кримінальних правопорушень. Це узгоджується з розумінням самого запобігання злочинності як діяльності, що перешкоджає вчиненню кримінальних правопорушень, що здійснюється насамперед з метою

перервати дію чинників, що її зумовлюють, і тим самим перешкодити подальшому вчиненню кримінальних правопорушень, існуванню злочинності в сучасному розумінні та їхньому збільшенню (Zakaliuk, 2008: 124).

А. П. Закалюк запропонував термін «запобігання кримінальним правопорушенням» вважати родовим, у рамках якого, залежно від міри сформованості причин та умов кримінально протиправної поведінки і пов'язаного з цим моменту їх реалізації, виділяти профілактику, яка здійснюється до формування кримінально протиправного умислу; попередження, що відбувається після сформування кримінально протиправного умислу до початку вчинення кримінального правопорушення, та припинення кримінального правопорушення, до якого належать запобіжні заходи, що здійснюються після початку кримінально караних дій (Yurydychna entsyklopediia, 1999: 513-514). Така позиція науковця заслуговує на увагу, адже повністю відповідає вимогам українського законодавця.

На думку В. Куца, механізм запобігання злочинності є складовою більш широкого явища – «механізму протидії злочинності, до змісту якого, крім механізму запобігання, входить механізм кримінально-правового реагування на вчинення кримінальних правопорушень» (Kuts, 2016).

Однак вчений зазначає, що дане положення не сприймається тими, хто здійснює характеристику протидії злочинності та її окремих проявів, проголошуючи при цьому тезу, що запобігання злочинності перебуває за межами її протидії. Він обумовлює свою позицію тим, що протидія злочинності – це визначене сутністю та змістом самої злочинності поєднання запобігання її проявам і кримінально-правового реагування на них. Виведення запобігання за межі протидії злочинності перетворює протидію її проявам на «боротьбу зі злочинцями» в слідчо-прокурорських кабінетах та судах (Kuts, 2016).

Варто зазначити, що на законодавчому рівні поняття «запобігання» та «протидія» не визначені. Тому, аналізуючи механізм запобігання злочинності, слід виходити із норм законодавства, які діють на сьогодні. У своїх наукових дослідженнях ми опираємось на ст. 1 Кримінального кодексу України, де зазначено, що «Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від кримінально протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням» (Kryminalnyi kodeks Ukrainy, 2001). Саме тому, говорячи про мінімізацію кримінально протиправних посягань у нашій державі, слід оперувати поняттям «запобігання».

Поряд з цим слід відзначити, що на сьогодні в Україні не сформовано цілісної, ефективної вітчизняної системи запобігання злочинності. Найбільш законодавчо визначеним напрямом у даному аспекті є запобігання корупційним кримінальним правопорушенням. Так, основою для запобігання даного виду злочинності є Закон України «Про запобігання корупції». Окрім цього, в Україні приймаються короткострокові програми запобігання корупції як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях.

Для того, аби визначити поняття механізму запобігання злочинності, потрібно проаналізувати більш детально його сутність та елементи.

З даного приводу науковці зазначають, що розуміння сутності й змісту механізму запобігання злочинності має обумовлюватись сутністю та змістом самої злочинності як детермінованої суб'єктивними та об'єктивними чинниками еволюційно мінливої схильності людей до вчинення кримінальних правопорушень та проявів останньої у формі їх реального вчинення. Отже, запобігти проявам злочинності означає не допустити виникнення схильності до кримінальних правопорушень, а коли вона вже виникла – не допустити її переростання у вчинення протиправного діяння (Kuts, 2018).

Об'єктом запобігання злочинності, що входить до структури механізму такого запобігання, виступають: 1) фактори, що детермінують схильність до вчинення кримінальних правопорушень; 2) сама ця схильність у випадку її виникнення; 3) зусилля, спрямовані на її реалізацію у виді готування до кримінального проступку. Готування до злочинів, замах на вчинення злочину та вчинення закінченого злочину за кримінальним законодавством України потребують іншого засобу запобігання злочинності, а саме – кримінально-правового реагування на їх вчинення, та детермінують механізм здійснення останнього (Kryminalnyi kodeks Ukrainy, 2001).

У кримінології справедливо зазначають, що механізм запобігання злочинності утворюють дві складові: динамічна та статична. Перша з них, динамічна, містить заходи запобігання злочинності. Такими є: 1) профілактика злочинності, тобто зусилля, спрямовані на нейтралізацію суб'єктивних та об'єктивних обставин, що обумовлюють появу схильності до вчинення кримінальних правопорушень; 2) попередження злочинності, тобто застереження осіб, схильних до вчинення кримінальних правопорушень, про нераціональність їх вчинення через низку соціально негативних наслідків як для суспільства, так і для них самих; 3) припинення розпочатого кримінально протиправного діяння, тобто зусилля, спрямовані на переривання готування до кримінального проступку або злочину, за який передбачено покарання позбавлення волі на строк до двох років (ч. 2 ст. 14 КК України) (Kryminalnyi kodeks Ukrainy, 2001).

Профілактика кримінальних правопорушень як перша складова механізму запобігання злочинності являє собою мінімізацію детермінантів, які породжують злочинність та умов, які їй сприяють.

У разі, якщо зусилля, спрямовані на нейтралізацію детермінантів злочинності, є неефективними, застосовується заходи щодо попередження злочинності.

Попередження – це сукупність заходів, безпосередньо спрямованих на свідомість конкретних осіб або окремих їхніх груп, які мають кримінально протиправні наміри, замислюють вчинення кримінального правопорушення. На рівні індивідуального запобігання кримінальним правопорушенням попередження проявляється як інформування потенційного злочинця про нераціональність спланованого ним протиправного діяння. Головною ознакою

цієї форми запобігання є наявність зусиль, що застосовуються до конкретних осіб, які вже мають намір вчинити кримінальне правопорушення. З позиції кримінального права це означає, що попередженням кримінального правопорушення є діяльність суб'єктів запобігання на стадії виявлення умислу на його вчинення (Kuts, 2016).

Якщо й попередження не зупиняє потенційного злочинця і він розпочинає підготовку до вчинення кримінального правопорушення, то спрацьовує третя, остання складова механізму запобігання – припинення готування до вчинення кримінального правопорушення. При цьому припинення готування до такого правопорушення залишається у сфері запобіжної діяльності за умови, що готування до вчинення кримінального проступку не є кримінально караним. У випадку, коли за готування до кримінального правопорушення передбачено кримінальну відповідальність (ч. 2 ст. 14 КК України), припинення такого готування вже слід розцінювати не як засіб запобігання, а як правове реагування на вчинення кримінального правопорушення. За межами механізму запобігання злочинності перебуває й припинення кримінального правопорушення на стадії замаху на його вчинення, оскільки замах завжди визнається кримінально караним діянням (Kuts, 2016).

Отже, можна зробити висновок, що перша форма запобігання злочинності має на меті нейтралізацію причин та умов злочинності, друга форма – попередження кримінальних правопорушень – зосереджується на поведінці осіб, які схильні вчиняти кримінальні правопорушення, третя – припинення – спрямована на припинення вже початих кримінальних правопорушень.

Інший елемент механізму запобігання злочинності – статичний – визначається через засоби запобігання кримінальним правопорушенням. Кримінологи зазначають, що детально охарактеризувати цю складову механізму досить складно через широкий перелік заходів профілактики, попередження і припинення злочинності.

Як відмічає В. Куд, лише незначна їх частина є предметом кримінології та юриспруденції, наприклад, засоби оперативно-розшукової профілактики чи попередження кримінальних правопорушень або обвинувальний вирок суду (засіб), проголошення якого є потужним заходом запобігання злочинності, переважно у виді попередження осіб, схильних до вчинення кримінальних правопорушень (Kuts, 2018).

Варто відмітити, що механізм запобігання кримінальним правопорушенням має свої особливості на різних рівнях запобіжної діяльності. Так, на загальносоціальному рівні таке запобігання здійснюється в раках проведення соціально-економічних, політичних, організаційно-управлінських, культурних та інших заходів державними органами та громадськими організаціями, основною метою яких не є власне запобігання злочинності. Така діяльність спрямована на забезпечення нормальної життєдіяльності українського суспільства і частково впливає на мінімізацію рівня злочинності.

Чітко поділити загальносоціальне запобігання злочинності на окремі заходи (профілактика, попередження чи припинення кримінальних правопорушень), а також назвати конкретні засоби такого запобігання неможливо. В об'єктивній дійсності вони проявляються одночасно й нероздільно, а суб'єктами загальносоціального запобігання злочинності є усі легальні соціальні та державно-правові інституції, а також кожний законослухняний член суспільства, які своєю правомірною діяльністю розширюють та укріплюють культурну сферу життєдіяльності суспільства, звужуючи й послаблюючи тим самим сферу його субкультури та її кримінально протиправного сегмента (Kuts, 2018).

На спеціально-кримінологічному рівні запобігання злочинності механізм є сукупністю спеціально призначених заходів, які спрямовані на подолання злочинності різних видів, які реалізуються спеціально уповноваженими державними органами.

У даному випадку механізм запобігання злочинності характеризується специфікою об'єкта запобіжної діяльності, адже на спеціально-кримінологічному рівні здійснюється запобігання окремих видів злочинності: корислива, насильницька, корупційна, транснаціональна тощо, а не вся злочинність у країні.

Дещо іншою на цьому рівні постає й сама запобіжна діяльність: чітко проявляються її форми – профілактика, попередження та припинення правопорушень, а суб'єктами їх здійснення є не усі легальні інституції суспільства та держави, а лише нормативно визначені: органи публічної влади, державні органи забезпечення правопорядку, відповідні структури громадянського суспільства (громадські організації з протидії корупції, торгівлі людьми, екологічним правопорушенням, катуванням та іншим видам злочинності, дружини із забезпечення громадського порядку тощо) (Kuts, 2018).

Механізм запобігання злочинності на юстиційному рівні починає діяти після реєстрації інформації про вчинене кримінальне правопорушення в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, тому його запобіжний потенціал спрямовується на профілактику, попередження та припинення наступних після зареєстрованого, потенційних кримінальних правопорушень як самим суб'єктом, що потрапив до сфери дії кримінальної юстиції (спеціальна превенція), так і необмеженого кола інших суб'єктів (загальна превенція). Об'єктом запобіжної діяльності на вказаному рівні є потенційно можливі злочини, що можуть бути вчинені після виявлення факту вчинення того кримінального правопорушення, що вже потрапив до сфери діяльності органів кримінальної юстиції. На індивідуальному рівні запобіжної діяльності це, фактично, рецидив (Kuts, 2018).

На основі цього можна виокремити особливості механізму запобігання злочинності.

По-перше, це практична сторона, пов'язана з діяльністю спеціального кола органів кримінальної юстиції, уповноважених державою виявляти, розкривати, попереджати і припиняти протиправні діяння. Розвиток нових економічних формацій знаходить своє втілення і в організації та регламентації діяльності цих структур. Практична ж реалізація ними своїх повноважень – неминучий об'єкт критики, тому що їх діяльність і в умовах соціалізму, і в умовах ринкових відносин пов'язана із застосуванням заходів примусу. Позначається і спрямованість

державної, у тому числі правової, політики в розглянутій області суспільних відносин, виходячи з конкретних реалій. Проте існування в суспільстві злочинності неминуче вимагає застосування засобів і методів впливу на неї. По-друге, завдання правової науки в будь-який період часу полягають у тому, щоб узагальнювати практику діяльності органів кримінальної юстиції і сформулювати на цій основі теоретичні положення і практичні рекомендації. Якщо говорити про зовнішню сторону проблеми, то цілком допустимим є використання поряд із терміном «запобігання злочинам» і поняття «механізм запобігання злочинам». На нашу думку, це можливо з тієї причини, що даний термін указує як на можливість використання для впливу на злочинність різних засобів і методів, так і на їхній взаємозв'язок. Крім того, він підкреслює і послідовний хід їхньої реалізації в порядку, що цілком відповідає за можливостями як злочинності в цілому, так і її окремим видам (Cherkasov, 2009).

Ми підтримуємо науковців щодо включення в поняття «механізм запобігання злочинам» таких складових елементів:

- загальнодержавних заходів економічного, ідеологічного і виховного порядку;
- заходів законодавчого, правового порядку;
- діяльності державних органів, громадських організацій, органів кримінальної юстиції з виявлення причин і умов вчинення конкретних кримінальних правопорушень і вжиття заходів з їх усунення;
- безпосередню постійну і послідовну роботу органів кримінальної юстиції з розкриття кримінальних правопорушень, розслідування і судового розгляду матеріалів кримінальних проваджень, виправлення і перевиховання осіб, що вчинили кримінальні правопорушення, нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі;
- проведенню пошукових і оперативно-розшукових заходів, обумовлених станом оперативної обстановки (Cherkasov, 2009).

На основі цього можемо зробити висновок, що в Україні необхідно прийняти закон України «Про основні засади запобігання злочинності», у якому визначити основні напрями діяльності держави щодо попередження, припинення та запобігання злочинності різних рівнів, визначити комплексні заходи, спрямовані на протидію злочинності та напрями діяльності спеціально уповноважених органів у цій сфері. Відповідно до цього нормативно-правового акту доцільним вважаємо прийняття короткострокових стратегій запобігання злочинності. На нашу думку, таким чином буде реалізовано правовий механізм запобігання злочинності в Україні.

Саме тому ми вважаємо, що у даному контексті на перше місце потрібно поставити саме правові заходи, які покликані визначити мету і завдання, види і організаційний устрій органів кримінальної юстиції, які будуть вирішувати визначені завдання.

Погоджуємось з О. М. Черкасовим, що в організаційно-методичному плані варто вирішувати і проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення як запобігання злочинності в цілому, так і діяльності органів кримінальної юстиції щодо цього, планування цієї діяльності, організації та здійснення взаємодії між суб'єктами запобігання та з іншими структурами, а також питання контролю і нагляду в названій системі за її проявами та реакціями. Адже саме раціональна організація механізму запобігання кримінальним правопорушенням може забезпечити ефективне здійснення відповідних засобів і методів антикриміногенного впливу (Cherkasov, 2009).

Після правових заходів особливу увагу потрібно звернути на організаційно-управлінські, які визначають напрями діяльності державних органів щодо подолання злочинності.

Організаційні заходи повинні бути направлені на вирішення завдань з мобілізації ресурсів держави і суспільства на запобігання кримінальним правопорушенням. Слід зобов'язати органи місцевої влади розробляти регіональні програми боротьби зі злочинністю. Відповідальність за стан цієї боротьби повинні нести не тільки керівники органів кримінальної юстиції, але і особисто керівники регіонів. Відповідальність за ефективне проведення запланованих комплексних заходів і забезпечення невідкладного застосування заходів по виявленні правопорушеннях відповідно до чинного законодавства в межах одного органу доцільно покласти на його керівників. До настання реального перелому в кримінальній ситуації необхідно, щоб питання стану справ боротьби зі злочинністю стали предметом щомісячних розглядів на засіданнях уряду і постійної уваги з боку Верховної Ради України. Координацію діяльності щодо запобігання злочинності доцільно доручити виконувати Раді національної безпеки і оборони України, а на регіональному рівні – головам місцевих державних адміністрацій (Cherkasov, 2009).

Основними завданнями органів державної влади, що координуватимуть запобігання кримінальним правопорушенням, повинні бути:

- участь у підготовці і здійсненні контролю реалізації рішень найвищих органів влади у сфері запобігання кримінальним правопорушенням;
- підготовка проектів нормативно-правових актів, регулюючих діяльність у сфері запобігання кримінальним правопорушенням;
- розробка і координація виконання державних і регіональних програм, направлених на запобігання кримінальним правопорушенням, контроль їх реалізації;
- координація діяльності суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням в рамках окремих його частин, у тому числі шляхом направлення їм доручень довгострокового, проблемного характеру, а по окремих фактах і проявах кримінально протиправної діяльності – для застосування необхідних заходів, включаючи проведення перевірок із застосуванням комплексу наданих законом засобів і методів;
- сприяння правоохоронним і іншим державним органам у вирішенні питань фінансового, матеріально-технічного, кадрового і іншого забезпечення діяльності щодо запобігання кримінальним правопорушенням;

- організація і проведення адміністративних (кадрових) розслідувань по фактах участі в кримінально протиправній діяльності посадовців органів державної влади і місцевого самоврядування;
 - забезпечення системного і комплексного наукового вивчення злочинності і проблем протидії їй;
 - розробка і реалізація основних напрямів і принципів співпраці України з іншими країнами і міжнародними організаціями у сфері запобігання кримінальним правопорушенням (Byrgeu, Lytvynov, 2004: 81-82).

Отже, можемо підсумувати, що важливе значення у механізмі запобігання злочинності займають саме правові та організаційно-управлінські заходи. Для реалізації будь-якого напрямку державної діяльності потрібно закласти правові підвалини таких дій, прийнявши відповідні нормативно-правові акти. Безпосередньо механізм запобігання злочинності починає функціонувати з початком діяльності державних органів, тобто з моменту реалізації організаційно-управлінських заходів. Саме тому у законах та підзаконних актах доцільно в першу чергу звертати увагу на ці заходи.

Розглядаючи питання про сутність механізму запобігання кримінальним правопорушенням, необхідно відзначити те значення, що мають для нього загальнодержавні заходи, тобто заходи економічного, політичного, ідеологічного, виховного характеру. На нашу думку, вони створюють умови, в яких формується, модернізується і функціонує розглянутий механізм. Так, звернувшись до вітчизняних реалій, можна побачити, наскільки нестабільними є ці умови, що, в свою чергу, вносить сум'яття у процес здійснення організаційних і правових заходів, які складають основу механізму запобігання кримінальним правопорушенням (Cherkasov, 2009).

Обговорення. Як ми зазначали, немає й узгоджених теоретичних уявлень про механізм запобігання злочинності в Україні. Цей аспект запобігання її проявам тим чи іншим чином висвітлювався практично всіма відомими вітчизняними кримінологами, зокрема В. Батиргарєєвою, А. Бойком, В. Глушковим, Б. Головніним, Л. Давиденком, І. Даньшиним, О. Джужою, В. Дрьомінім, А. Закалюком, А. Зелінським, О. Кальманом, О. Костенком, І. Лановенком, О. Литвиновим, В. Поповичем, Б. Розовським, О. Храпцовим, В. Шакуном, О. Шостко. Кожен науковець, висловлюючи власну позицію, надає свої аргументи щодо того чи іншого визначення. Проте механізм запобігання злочинності в Україні тільки починає формуватися, тому доцільно напрацювати консолідовану теорію запобігання злочинності.

На думку В. Куца, запобігання проявам злочинності та механізм кримінально-правового реагування на кримінальні правопорушення є складовими більш місткого механізму протидії злочинності. Теоретичне уявлення про вказаний механізм слугуватиме своєрідною моделлю такої протидії, яку можливо буде використати для створення ефективної національної системи протидії злочинності (Kuts, 2018).

О.М. Черкасов вважає, що механізм запобігання кримінальним правопорушенням представляє собою комплекс взаємозалежних функцій правоохоронної спрямованості, змістом яких є відповідні засоби і методи впливу на злочинність. Суб'єкти виконання цих функцій визначаються в організаційно-правовому порядку, який в підсумку створює і модернізує модель аналізованого механізму. Результативність роботи розглянутого механізму, у свою чергу, визначається ефективністю заходів, які вживаються органами кримінальної юстиції (Cherkasov, 2009).

Найбільш повною і достовірною, на нашу думку, є позиція О.М. Черкасова, який визначає механізм запобігання злочинності через призму заходів запобігання.

Висновки. Під механізмом запобігання злочинності доцільно розуміти процес реалізації комплексу взаємопов'язаних і взаємоузгоджених заходів економічного, правового, політичного, організаційно-управлінського характеру, які спрямовані на попередження, профілактику та припинення кримінальних правопорушень і здійснюються спеціально уповноваженими державними органами в рамках комплексного плану запобігання злочинності.

Механізм запобігання злочинності доцільно нормативно визначити у законі України «Про основні засади запобігання злочинності в Україні», і передбачити основні напрями запобіжної діяльності.

References:

1. Byrgeu M. M., Litvinov A. N. (2014) Opyt sistemnogo issledovaniya profilaktiki prestuplenij. Sovremennoe sostoyanie problemy [Experience of systematic research of crime prevention. The current state of the problem]. M, Yurknyha, 160.
2. Busel, V. (2005). Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Perun, 665 [in Ukrainian].
3. Cherkasov, O. M. (2009). Poniattia i struktura mekhanizmu zapobihannia zlochynam [The concept and structure of the crime prevention mechanism]. *Forum prava*, 3, 652–656. Retrieved from: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09hommmzz.pdf>
4. Kovalova, T. V. (2005). Velykyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Kharkiv, Folio, 767.
5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy (2001). [Criminal Code of Ukraine]: Zakon vid 5 kvitnia 2001 roku № 2341-III. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy», VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
6. Kuts, V. (2016). Protydiia zlochynnosti: sutnist i zmist [Combating crime: essence and content]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*, 4, 103-112. Retrieved from: <http://www.chasopysnapu.gov.ua/chasopys/ua/pdf/12-2016/kuts>
7. Kuts, V. (2018). Mekhanizm zapobihannia zlochynnosti: teoretychnyi aspekt [Crime prevention mechanism: theoretical aspect]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*, 4, 20-27. Retrieved from: <http://www.chasopysnapu.gov.ua/ua/pdf/4-2018/kuts.pdf>
8. Yurydychna entsyklopediia (1999). [Legal encyclopedia]. u 6 t. T.5. K.: Ukrentsyklop., 680.
9. Zakaliuk, A. P. (2008). Kurs suchasnoi ukrainskoi kryminolohii: teoriia i praktyka [Course of modern Ukrainian criminology: theory and practice]: U 3-kh kn. Kn. 3: Praktychna kryminolohiia. K. : Vydavnychi Dim «In Yure», 320.